

SSCB’NİN DAĞILMASI SONRASI TÜRKİYE’YE GELEN GÖÇMENLERİN KARIŞTIKLARI SUÇLAR VE BASINA YANSIMASI (1992-2001)*

Gaffar Demir
Bağımsız Araştırmacı, Türkiye
gaffardemir5@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-1970-045X>

<i>Atıf</i>	Demir, G. (2026). Sscb’nin Dağılması Sonrası Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Karıştıkları Suçlar ve Basına Yansımaları (1992-2001), <i>Yeni Medya Elektronik Dergisi</i> , 10 (1), 99-129.
-------------	---

ÖZ

Türkiye, tarih boyunca farklı dönemlerde çeşitli göç dalgalarına ev sahipliği yapmış ve bu göçlerin çeşitli sonuçlarını deneyimlemiştir. Yakın denebilecek bir zamanda Türkiye eski Sovyetler Birliği (SSCB) coğrafyasından önemli miktarda göç almıştır. SSCB’nin dağılmasından sonra yaşanan çatışmalar, artan ekonomik zorluklar ve siyasi belirsizlikler nedeniyle Türkiye’ye yönelen göçler gözlemlenmiştir. Bu göç dalgası, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında da değişikliklere yol açmıştır. Bu göçler sonucunda Türkiye’de özellikle daha fazla toplumsal imkana sahip İstanbul’da göçmen sayısında hızlı bir artış yaşanmış ve bu artışa bağlı olarak yaşanan suç oranında da yükselme gözlenmiştir. Bu çalışmada 1991-2001 yılları arasında Sovyetler Birliği’nden İstanbul’a gelen göçmenlerin karıştıkları suçlar, suç oranları ile durumun medyaya ne surette aksettiği incelenmiştir. Bu aşamada, söz konusu tarih aralığında yayımlanan ana akım gazetelerden belirlenmiş örneklem üzerinde yapılan tarama doğrultusunda ilgili haberlerin temalara bağlı olarak sıklık analizi yapılmış, eski SSCB vatandaşlarının İstanbul ili sınırlı olmak kaydıyla karıştıkları suç ve olaylarla ilgili yazılı basında yer alışı sayısal veriler olarak sunulmuştur. Çalışmanın devamında elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak ve metinlerin içeriği bağlamında nitel bir araştırma yöntemi olan betimsel analiz

*Bu çalışma, “SSCB Sonrasında Türkiye’ye Gelen Göçmenlerin Karıştıkları Suçlar: İstanbul Örneği (1991-2001)” başlıklı tezden üretilmiştir.

gerçekleştirilmiş ve eski SSCB vatandaşı göçmenlerin Türkçe basında ne surette temsil edildiği veya diğer deyişle resmedildiği saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sovyetler Birliği (SSCB), Göçmen, Suç, İstanbul, Sosyal Düzen.*

AFTER THE COLLAPSE OF THE USSR CRIMES COMMITTED BY IMMIGRANTS WHO CAME TO TURKEY AND THEIR COVERAGE IN THE PRESS (1992-2001)

ABSTRACT

Turkey has hosted various waves of migration throughout history at different times and has experienced various outcomes of these migrations. Again, in a relatively recent period, Turkey has received significant amounts of migration from the former Soviet Union (USSR). After the collapse of the USSR, conflicts, increasing economic difficulties and political uncertainties caused migrations to Türkiye. This wave of migration has also led to changes in the economic, social and cultural structure of Türkiye. As a result of these migrations, there has been a rapid increase in the number of migrants, especially in Istanbul, which has more social opportunities, and an increase in the crime rate due to this increase. This study examines the crimes that migrants who came to Istanbul from the Soviet Union between 1991 and 2001 were involved in, the crime rates and how the situation was reflected in the media. At this stage, a frequency analysis of the relevant news was conducted based on the themes in line with the scanning conducted on the sample determined from mainstream newspapers published during the relevant period. Then the coverage in the written press of crimes and incidents that former USSR citizens were involved in, limited to the province of Istanbul, was presented as numerical data. In the continuation of the study, by using the data we obtained and by conducting a descriptive analysis, which is a qualitative research method, in the context of the content of the texts, it was attempted to determine how former USSR citizen immigrants were represented or, in other words, portrayed in the Turkish press.

Keywords: *Soviet Union (USSR), Immigrant, Crime, Istanbul, Social Order.*

GİRİŞ

Türkiye, tarih boyunca farklı dönemlerde çeşitli göç dalgalarına ev sahipliği yapmış ve bu göçlerin çeşitli sonuçlarını deneyimlemiştir. Yine yakın denebilecek bir zamanda Türkiye eski Sovyetler Birliği (SSCB) coğrafyasından önemli miktarda göç almıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra yaşanan çatışmalar, artan ekonomik zorluklar ve siyasi belirsizlikler nedeniyle Türkiye'ye yönelen göçler gözlemlenmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ana sebeplerinden biri ekonomik zorluklar olmuştur. Sovyet ekonomisi, merkezi planlama ve devlet müdahalesiyle yönetilen bir sistem altında işlemekteydi. Verimsizlik, kaynak israfı ve ekonomik çöküş gibi sorunlarla karşı karşıyaydı. Bu ekonomik sorunlar, halk arasında hoşnutsuzluk ve memnuniyetsizlik yaratmış ve reform taleplerini artırmıştı. Siyasi baskılar ve etnik gerilimler de buna eklenince ülkedeki istikrar ortamı zayıflamış, ulusal bağımsızlık hareketleri, özellikle Kafkasya ve Baltık cumhuriyetlerinde güçlenmiş ve Sovyet hükümetine karşı mücadele başlamıştır. SSCB'yi oluşturan 15 ittifak cumhuriyeti kendi siyasi yönetimlerini oluşturarak bağımsızlıklarını ilan etmiş ve uluslararası toplum tarafından tanınmıştır. Ancak, Sovyetler Birliği'nin dağılması ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle ekonomik reform sürecinde yaşanan zorluklar, bağımsızlık kazanan cumhuriyetlerin ekonomik istikrarlarını sağlamalarına engel olmuştur. İşsizlik, yoksulluk ve ekonomik belirsizlik gibi sorunlar artmış ve bu durum bu ülkelerden Türkiye'ye büyük ölçekli bir göç dalgasının başlamasına neden olmuştur. Kafkasya ve Türkistan cumhuriyetlerinden gelen göçmenler sayıca başı çekmiştir. Bu göç dalgası, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında da değişikliklere yol açmıştır. Bu göçler sonucunda Türkiye'de özellikle daha fazla toplumsal imkana sahip İstanbul'da göçmen sayısında hızlı bir artış yaşanmış ve bu artışa bağlı olarak yaşanan suç oranında da yükselme gözlenmiştir.

Sovyetler Birliğinin dağılma sürecinde yakın coğrafyada bulunan Türkiye'de 1990'ların başında bavul ticareti, fuhuş, uyuşturucu ve organize suçlarla ilişkili yeni bir süreç başlamıştır. SSCB'den ülkemize göçen eski Sovyet vatandaşlarının etkisiyle başlayan bu sürecin oluşmasında göç veren ülke ekonomilerinin aniden içine girmek zorunda kaldığı dönüşüm birincil sebepti. Ülkemize göçen eski Sovyet rejiminin vatandaşlarının komünist rejim sonrası kendilerini aniden içinde buldukları serbest piyasa koşulları, bu yeni koşullarda ayakta kalma çabaları ve yeni tanıştıkları küreselleşme unsurları ile kapitalizmin etkisi büyüktü. Ayakta kalma, hatta hayatta kalma mücadelelerini verirken bu göçmenlerin önemli bir kısmı illegal işlere de karışmıştır. Bu çalışmada 1991-

2001 yılları arasında Sovyetler Birliği'nden İstanbul'a gelen göçmenlerin karıştıkları suçlar, suç oranları ile durumun medyaya ne surette aksettiği incelenmiştir. Son dönemde Arap ayaklanmaları ve özellikle de 2011 senesi itibarıyla Suriye'de baş gösteren iç savaş sonrası Türkiye'ye doğru bu bölgeden yaşanan büyük göçle birlikte Türk toplumu SSCB'nin yıkılışı sonrasında yaşadığı sürecin çok benzerini tekrar yaşamıştır. Son göçler sonrası toplumsal tepkiyi, basınla ilintisini kurmak suretiyle ortaya koymak yolunda yapılacak olası çalışmalara yol gösterici olmak ve kıyas yapılabilmesi hususunda bir veri sunabilmek adına bu çalışmanın araştırmacılara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

GÖÇ VE SUÇ İLİŞKİSİ

Sovyetler Birliğinin dağılma sürecinde yakın coğrafyada bulunan Türkiye'de 1990'ların başında bavul ticareti, fuhuş, uyuşturucu ve organize suçlarla ilişkili yeni bir süreç başladı. SSCB'den ülkemize göçen eski Sovyet vatandaşlarının etkisiyle başlayan bu sürecin oluşmasında göç veren ülke ekonomilerinin aniden içine girmek zorunda kaldığı dönüşüm birincil sebepti. Ülkemize göçen eski Sovyet rejiminin vatandaşlarının komünist rejim sonrası kendilerini aniden içinde buldukları serbest piyasa koşulları, bu yeni koşullarda ayakta kalma çabaları ve yeni tanıştıkları küreselleşme unsurları ile kapitalizmin etkisi büyüktü. Ayakta kalma, hatta hayatta kalma mücadelelerini verirken bu göçmenlerin önemli bir kısmı illegal işlere de karıştılar.

2010 yılında İngiltere'de yapılan bir çalışmada, 1990'ların başında ve 2000'lerde yaşanmış büyük göç dalgalarının suç oranlarını etkileyip etkilemediğini araştırılmış olup, Bell ve arkadaşları mala karşı işlenen suçlar ve şiddet suçları verilerini Becker'in ekonomi modeline göre analiz etmiş, yayınladıkları raporda gerek hapisane verileri gerekse suç istatistiklerine göre göçmenlerin suça karışma oranlarının düşük olduğu sonucuna varmışlardır (Brian vd., 2010: s. 11,12). Yanı sıra yapılan bu çalışmada göçmenlere çalışma izni verilmemesinin göçmenleri ekonomik anlamda belirli sınırların içine hapsettiği ve bunun ise suçun oluşumunda etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa'da istatistiksel veriler ve sosyolojik çalışmaların çoğunluğu göç ve suç arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koysa da Avrupalıların çoğunun algısal olarak göçmenlerin suçla ilişkili olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur. Nunziata'nın çalışması ile de özellikle 2000'li yılların başındaki göç dalgalarıyla beraber suç ile göç arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, ancak suç korkusuna yönelik bir artışın olduğu tespit edilmiştir. (Nunziata, 2015: s. 697).

Kendi seçme perspektifi göçmenlerin yerel halka kıyasla suça daha az katıldığını veya suç eyleminden bilinçli şekilde kaçındıkları görüşünü öne sürmektedir. Önyargı modeli ise, yerel halkın ve devlet kurumlarının (kolluk kuvvetleri, yargı mensupları gibi) göçmenlere suçlu muamelesinde bulduklarını ve bu yönde işleme tabi tuttuklarını (daha fazla gözaltına alıp tutukladıkları gibi) belirtir. Buna karşın göç ve suç arasındaki ilişkiye odaklanan bir kısım yaklaşımlarda ise göçün suç oranlarını artırdığı öne sürülür. Bu yaklaşımlar arasında sosyal örgütsüzlük, gerilim ve kültür kuramları bulunmaktadır.

Göç ve suç arasındaki etkiyi açıklayan Asimilasyon yaklaşımına göre göçmenlerin maruz kaldığı asimilasyon politikalarının niteliğine (kendi kültürüne yabancılaştırıcı veya göç edilen ülkenin suç üretme potansiyeli taşıyan kültürel veya olumsuzluk yaratıcı kurumsal yapılara eğilimli kılıcı bir asimilasyon modeli) bağlı olarak göçmen gruplarının suça iştiraki belirlenmektedir. Özellikle ithalat kuramına göre göçün ana etmenlerinden biri suç işlemek yani suçu ithal etmektir (Kızmaz, 2018: s. 592). Göç ve bundan kaynaklı sosyal hareketliliğin norm ve değer kaybına neden olarak mala karşı işlenen suçlar ve yine şahsa yönelik şiddet olayları ile ilişkisi konusunda pozitif ilişkinin olduğu da ileri sürülmektedir (Kızmaz, 2002: s. 108). Öte yandan, göç edilen yerde karşılaşılan ötekileştirme ve dışlanmanın, yerli toplumlarca güvensiz ve istenmeyen gruplar olarak damgalanmalarının suça yatkınlıklarını artırdığı da ifade olunmaktadır (Karasu, 2018: s. 336). Yine bir grup araştırmada da iç göç ve suç arasında doğrusal ilişki gözlenmiştir (Odabaşı, 2021).

Durkheim, normsuzluk veya anomi arttığında sapkınlığın da arttığını savunur. Hızlı sosyal değişim sırasında normlar belirsizleşir ve toplumun kontrolü bireyler üzerinde azalır (Durkheim, 2005). Sosyal Düzensizlik Teorisi, sosyal çevre ile suç arasındaki etkileşimi inceleyen en önemli teorilerden biri olarak değerlendirilir. Bu teoriye göre sosyal değişimin hızlı yaşandığı dönemlerde geleneksel sosyal kurumlar zayıflar, sapkınlık ve suçun artması beklenir. Bu teori, suç ve suçluluğun meydana gelmesinde, suç işleyenlerin şahsî özelliklerinin dışında bu bireyleri çevreleyen toplumsal ortamın da etkili olduğunu vurgular. Suç ekolojisi ve sosyal çevre üzerine yapılmış geçmiş çalışmalar bulursa da Shaw ve McKay (Shaw&McKay, 1942) tarafından 20. yüzyılın başlarında geliştirilen Sosyal Düzensizlik Teorisi, modern kriminolojinin birçok yönünü şekillendiren bir temel olarak kabul edilmektedir (Başbüyük & Karakuş, 2010: s. 65). SSCB'nin dağılım sürecinde yaşanan durum Sosyal Düzensizlik teorisine fazlasıyla uymaktadır.

Rusya'nın muazzam ekonomik ve sosyal değişimleri aynı zamanda Rusya genelinde sosyo-ekonomik eşitsizliği ve farklılaşmayı da artırdı. Geçmişte

komünist devrimi ve ardından bu devrimin çözülmesini yaşayan Rus halkı komünizmden piyasa sistemine geçişte kendini tam da bu türden bir sosyal düzensizliğin içinde buldu. Bu dönemdeki evlenmeme oranları, boşanma oranları ve göç son derece fazla idi (Kim, 2003: s. 16-21). Moskova merkezli Bilimsel Araştırmalar ve İstatistik Merkezi adına araştırma yapan Gokhberg, Kovaleva, Mindeli ve Nekipelova'nın verilerine göre, 1997 sonu itibarıyla 8,2 milyon Rus, yani ekonomik olarak aktif nüfusun yüzde 11,2'si işsizdi. 1992'de bu sayı yalnızca 3,6 milyon (yüzde 4,7) idi. Dolayısıyla yalnızca beş yıl içinde işsizlik oranı ikiye katlanmıştı ve kayıtlı işsizlerin yüzde 63,3'ü kadındı. SSCB'nin dağılım sürecinde son birkaç yılda işsizlerin yaklaşık yüzde 40'ı 30 yaşın altında bireylerden oluşuyordu ve yine bunların çoğunluğu kadındı (Kim, 2003: s. 11). Nitekim Türkiye'de eski SSCB vatandaşlarınca işlenecek suçların aktörlerinin büyük oranda kadınlardan oluştuğu görülecektir. Rusya, potansiyel olarak anomik koşullarla sonuçlanan büyük sosyal ve ekonomik değişim yaşamıştır. Durkheim ve Merton'un suç teorileri ile ortaya koyduğu anomi ve sosyal düzensizlik, SSCB'nin çöküş sürecindeki, toplumsal ve kültürel yapıyı en iyi şekilde anlatmakta, süreç esnası ve sonrasında suçları anlamamız bakımından önem arz etmektedir (Kim, 2003: s. 27).

Suç kavramı, genellikle toplumda yasaklar olarak algılanmasına rağmen, aslında hukuk normlarındaki yasakların ihlali sonucunda ortaya çıkan durumu ifade eder. Başka bir deyişle, suç, kişi ve toplumun hak ve özgürlüklerinin kanunlar çerçevesinde tanımlandığı ve bu kuralların ihlali durumunda yasal yaptırımların uygulandığı eylemleri kapsar. Suç davranışının nedenlerini sorgulayan birçok teori geliştirilmiştir. Bu teoriler suç davranışını bireysel, psikolojik, çevresel, biyolojik ve sosyolojik faktörler üzerinden ele almıştır. Ancak suçu tek bir faktörle açıklamamanın mümkün olmadığı açıktır. Suçun çok katmanlı ve değişken doğası ile suçluların farklı niteliklere sahip olması, kriminoloji literatüründe yer alan ve bazen birbirine rakip gibi görünen teorik yaklaşımların çeşitliliğine neden olmuş, bu durum suçu tek bir teorik düzlemde açıklamayı zorlaştırmıştır. Sosyolojideki teorik yaklaşımlar genellikle meselenin sadece bir veya birkaç yönüne odaklandığından, hiçbir kuram suçu tüm boyutlarıyla tam anlamıyla açıklama yeteneğine sahip görünmemektedir. Nitekim kriminoloji alanında son dönemde ortaya konulan yeni teorik araştırmalar genellikle birden fazla teori veya disiplini birleştirerek meydana getirilen ve “bütünleşik (integrated) kuramlar” adını alan modellere dayanmaktadır (Güllü, 2014: s. 105, 106).

Kriminoloji disiplinde sosyoloji, suçu sosyal ve doğal bir fenomen olarak ele alınır. Bu “doğallık” vurgusu, sosyal etkileşimin olduğu her ortamda suçun, suçlu davranışların ve bunlara ait alt kültürlerin var olabileceğini ifade eder. Suçun meydana gelmesine yol açan toplumsal süreçlerin ve ilişkilerin sosyolojik bir

değerlendirme ile kavranması gerektiğini öne süren bu yaklaşıma göre suç olgusu, toplumsal yapının bir sonucudur. Dolayısıyla suç olgusu, başta kültür olmak üzere sosyal alanlarla olan ilişkisi üzerinden değerlendirilir ve suçlu davranışlar bu ilişkilerle açıklanmaya çalışılır. Suç teorilerine göre sosyal dayanışmanın mekanik biçimde işlediği geleneksel toplumlarda modern topluma göre suçlu davranışlara daha az rastlanırken toplumsal ilişkilerin karmaşıklaştığı toplumlarda ise sosyal düzenin istikrarsızlaştığı ve suçlu davranışların oransal olarak arttığı öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal düzenin dışında görülen her davranışı topluma yönelik bir tehdit saydığı gibi buna yol açan her eylemi suçluluk olarak görmektedir. Göç, toplumsal düzeni tehdit ettiği ifade edilen olguların başında gelmektedir. Dolayısıyla, “göç, kültür çatışmalarından doğan birtakım suçların kaynağı olarak” değerlendirilmektedir (Alpman & Yarcı, 2018: s. 148).

Türkiye, uluslararası göç güzergahlarının merkezinde kritik bir konumda yer almaktadır; Asya, Afrika ve Avrupa arasında adeta bir “yol kavşağı” konumundadır. Göç veren ve göç alan birçok ülke ile bu bağlantısı, Türkiye’yi değişen göç eğilimlerinden önemli ölçüde etkilenir hale getirmektedir (İçduygu ve Aksel, 2012, s. 17). Sovyetler Birliği’nde komünist rejimin çöküşü, Türkiye’yi düzensiz göç hareketleri için kritik bir varış noktası olmasına yol açmıştır. Aynı dönemde küreselleşmenin de hız kazanmasıyla Türkiye, uluslararası göç akışlarında “göç alan bir ülke” konumuna gelmiştir. Post-Sovyet göçleri olarak da bilinen bu göçlerde Türkiye, artan iş gücü talebi, esnek vize uygulamaları, coğrafi konum gibi nedenlerle göçmenler için önemli bir hedef ülke hâline gelmiştir. Türkiye’deki bu göç hareketleri, sığınmacıdan mülteciye, kaçak göçmenden transit göçmene ve zaman zaman düzenli (yasal) göçmenlere kadar farklı statüdeki bireyleri kapsayan çok katmanlı bir göç rejimine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte Türkiye’ye yönelik düzensiz göç, 199021ı yılların ortası ile 200021ı yılların başları arasında ivme kazanmıştır (İçduygu vd., 2014: s. 230, 231). Göçmenlerin menşe ülkeleri (Moldova, Ukrayna, Rusya, Gürcistan, Romanya gibi) dikkate alındığında çoğunlukla ev işleri, hasta bakımı, fuhuş, eğlence, tekstil, inşaat ve turizm gibi sektörlerde kısa süreli olarak işe alındıkları gözlemlenmektedir. Bu istihdam türü, aynı kişinin defalarca gelip gitmesini içeren bavul ticareti veya mekik göçü olarak bilinen göç hareketleri şeklinde gerçekleşmiştir. Çoğu göçmen, Türkiye’ye yasal yollardan giriş yapıp vize süreleri dolduktan sonra da ülkede kalmaya devam ederek kayıt dışı göçmen durumuna düşmektedirler (İçduygu vd., 2014: s. 235). Kayıt dışı göçmenler ise yasal olarak iş bulma imkanları olmadığından daha ucuza çalışmayı kabul ederken, bu durum yerli işsizlerin artışına sebebiyet vermektedir. Yine özellikle Rusya’daki işsizlerin büyük oranının 30 yaşın altındaki kadınlardan olması, bu

genç kadınların bir kısmının kendi isteğiyle bir kısmının ise kandırılmak suretiyle araçları vasıtasıyla Türkiye’de fuhuş sektörüne dahil olmaları sonucunu getirmiştir. Nihayetinde çalışmada ele alınan tarih aralığı itibarıyla Türk halkının büyük kısmı bozulan aile birliklerinin artması, cinsel yollarla bulaşan hastalıklarla enfekte kişilerin sayıca çoğalması, kamusal alanlarda bu işle meşgul insanların sıklıkla görünür olmaları sebebiyle memnuniyetsizliklerini dile getirir olmuştur.

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde eski SSCB ülkelerinden Türkiye’ye çeşitli nedenlerle gelen göçmenlerin, karıştıkları suçlara binaen kamuoyu oluşumunda etkili bir güç olduğu bilinen ve aynı zamanda halkın gözü, kulağı durumundaki basında yer alışları verilmektedir. Araştırma İstanbul ili ile sınırlı tutulmuştur. İncelenmek üzere seçilen yazılı basın örnekleri basılı Türkçe gazeteler evreninden örneklem olarak seçilen *Hürriyet* ve *Milliyet* gazeteleri olup her ikisi de ana akım medyaya dahildir. Gazetelerin farklı sahipler elinde olmasına dikkat edilmiştir. Gazetelerin ana akımdan seçilmiş olması, kitle gazeteleri olmaları hasebiyle daha geniş ve homojen olmayan bir okur yapısına sahip olmalarından kaynaklıdır. Dolayısıyla katı bir ideolojinin temsil edildiği yayınlar olmayıp, infotainment tabir olunan eğlence ve enformasyonun birlikte, eşit olarak sunulduğu, okunup anlaşılması kolay yayınlardır. Bu sebeple de çok daha fazla satış rakamına ulaşabilmektedirler. Nitekim araştırma için belirlenen zaman diliminde (1992-2001) sözü geçen gazeteler tiraj listelerinde hep ilk 5’te yer almıştır. Araştırma; nicel ve nitel kısımlar içermekte olup, nicel kısımda seçilen tarih aralığındaki gazete nüshaları tek tek taranıp eski SSCB ülkeleri olup, bugün bağımsızlığını kazanmış ülkeler ile yine eski SSCB ve bugünkü Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) vatandaşlarının mağdur/maktul/etkilenen ya da sanık/zanlı konumunda olduğu haberler, çeşitli kategoriler altında olduğu halde tespit edilerek sayısal veriler olarak dökülmüştür. Diğer deyişle verilerin gözlem sıklığını ve yüzdesel dağılımlarını gösteren içerik analizinin bir türü olan frekans analizi yapılmıştır. Charles Wright Mills; içerik analizinin özünde hem nicel hem de nitel bir yöntem olduğunu söyler, ona göre nicel boyutu ile herhangi bir metnin içinde yer alan belli niteliklerin veya kategorilerin az önce belirtildiği üzere ortaya çıkma sıklığının belirlenmesi amaçlanırken; nitel boyutunda bir mesaj kaynağının belli hedeflere yönelik öznel maksadını ortaya çıkarma amacı vardır (Mills, 2016: s. 54). Dolayısıyla çalışmanın devamında elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak ve metinlerin içeriği bağlamında nitel bir araştırma yöntemi olan betimsel analiz gerçekleştirilerek, eski SSCB vatandaşı göçmenlerin Türkçe

basında ne surette temsil edildiği veya diğer deyişle resmedildiği saptanmaya çalışılmıştır. Bilindiği üzere haberde kullanılan dil (haberlin ele aldığı olaya, konuya, soruna ya da gelişmeye yönelik olarak destekleyici ya da hoşgörülü bir anlatıma sahip olması pozitif bir ton; eleştiri yüklü ya da olumsuz bir biçimde ifade edilmesi negatif bir ton; değerlendirme içermemesi ise nötr bir ton şeklinde), seçilen kelimeler, tekrarlanması tercih edilen kelimeler, seçilen görsel materyaller, haberin yer verildiği sayfa veya sayfadaki konumu yayıncı tarafından okurda oluşturulmak istenen etki bağlamında amaca hizmet eden değişkenlerdir. Bu nedenle nitel analiz aşamasında bahsedilen değişkenler de dikkate alınarak bütüncül bir okuma gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Frekans Analizi

Bu bölümde SSCB'nin 26 Aralık 1991'de dağılmasının ardından çoğu komşu ülkelere ve büyük oranda da Türkiye'ye gelen eski SSCB vatandaşlarının İstanbul ili sınırlı olmak kaydıyla karıştıkları suç ve olaylarla ilgili yazılı basında yer alışları sayısal veriler olarak sunulmuştur. 1992 ve 2001 yılları arasındaki tüm nüshaları taranan *Hürriyet* ve *Milliyet* gazetelerinde konuyla ilgili olarak tespit edilen haber sayısı 91 olmuştur. Bu haberler; suç veya olayın konusu, eski SSCB vatandaşlarının olaya dahiliyet durumları, yeni milliyetleri, cinsiyetleri, haberin yayımlandığı gazete, yayın tarihi, haberin yer aldığı sayfa numarası ile birlikte aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tüm haberler için bkz. Tablo1.

Tablo 1.

Eski SSCB Vatandaşlarının İstanbul'da Karıştıkları Suç ve Olaylarla İlgili Gazete Haberleri (1992-2001)

No	Suçun konusu	Haber başlığı	Millet	Fail/Etkilenen	Gazete	Tarih	Sayfa
1	Terör	Feribotta dehşet	Çeçen/Erkek	Zanlı	Milliyet	17 Ocak 1996	1 (Manşet)
2	Terör	Çeçenler boyun eğmiyor	Çeçen/Erkek	Zanlı	Milliyet	17 Ocak 1996	1

3	Terör	Çeçenler dünyanın gündemine oturdu	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	17 Ocak 1996	1
4	Terör	Müthiş takip	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	18 Ocak 1996	1 (Manşet)
5	Terör	Ruslar nişanlısını öldürdü	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	18 Ocak 1996	1
6	Terör	Çeçen savaşı ve Rusya Entelektüel Bakış'ta	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	18 Ocak 1996	1
7	Terör	Abhazların dayanışması	Abhaz, Çeçen/ Erkek	Nötr	Milli yet	18 Ocak 1996	1
8	Terör	Kan akmadan bitmeli	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	18 Ocak 1996	1, 16.
9	Terör	Kanayan Çeçenistan	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	18 Ocak 1996	1, 5.
10	Terör	Tam yol gerginlik	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	19 Ocak 1996	1 (Manşet)
11	Terör	Kuşatma yarıldı	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	19 Ocak 1996	1
12	Terör	Eylemci avı	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	20 Ocak 1996	1 (Manşet)
13	Terör	Denizde kâbus bitti	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	20 Ocak 1996	İç sayfa
14	Terör	Swissotel'e Çeçen baskını	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	23 Nisan 2001	1 (Manşet)

15	Terör	Pardon yanlışlıkla bastık	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	15 Ağus tos 2001	1
16	Terör	Çeçen baskını terör suçudur	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Milli yet	2 Mayı s 2001	1
17	Terör	Dehşet gemisinde MİT’le pazarlık	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	18 Ocak 1996	1
18	Terör	Bavul ticareti için çok büyük darbe	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	18 Ocak 1996	1
19	Terör	Rus Başbakanı: Öfkemiz had safhada	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	18 Ocak 1996	1
20	Terör	Gemiye girdik	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	19 Ocak 1996	1 (Tam sayfa)
21	Terör	Dudayev eyleme karşı çıktı	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	19 Ocak 1996	1
22	Terör	Cepheyi yardılar	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	19 Ocak 1996	İç sayfa
23	Terör	Çoğu ortada yok	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	20 Ocak 1996	1 (Manşet)
24	Terör	Gemide 25 sıcak saat	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	20 Ocak 1996	İç sayfa
25	Terör	Baskın timi hazırıldı	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	21 Ocak 1996	1 (Manşet)
26	Terör	Teröristler tek tek ayıklandılar	Çeçen/ Erkek	Zanlı	Hürri yet	21 Ocak 1996	1

27	Göçmen kaçakçılığ	Ölüm yolculuğu son anda önlendi	Rus/Erkek	Zanlı	Hürriyet	4 Ocak 1995	İç sayfa
28	Göçmen kaçakçılığ	Bitmeyen sınır dışı	Rus/Erkek	Zanlı	Hürriyet	5 Mart 1996	İç sayfa
29	İnsan ticareti	Güzel kadın şebekesi	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	7 Ekim 1999	İç sayfa
30	İnsan ticareti	Nataşa patroniçeler	Rus/Kadın	Zanlı	Milliyet	26 Ağustos 1994	İç sayfa
31	İnsan ticareti	Natalia'nın özel kızlarına suçüstü	Gürcü/Erkek	Zanlı	Hürriyet	21 Şubat 2000	İç sayfa
32	İnsan ticareti	Kolejden çıkıp fuhuşa battılar	Rus/Kadın	Etkilenen	Milliyet	8 Temmuz 1993	İç sayfa
33	İnsan ticareti	Natalia: Artık iş kadımıyım	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	10 Ocak 2000	İç sayfa
34	İnsan ticareti	Türkiye için çalışıyormuş	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	7 Aralık 1999	İç sayfa
35	İnsan ticareti	Her yaşı 100 dolara satılık	Rus/Kadın	Etkilenen	Milliyet	4 Eylül 1996	İç sayfa
36	İnsan ticareti	Lüks mama yakalandı	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	1 Aralık 1999	İç sayfa
37	İnsan ticareti	DGM'lik patroniçe	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	6 Aralık	İç sayfa

						k 1999	
38	İnsan ticareti	Natalia'nın kataloğu	Ukrayn a/Kadın	Zanlı	Hürri yet	9 Aralık 1999	İç sayfa
39	Organize suçlar	Uranyum taciri	Azerba ycan/Erkek	Zanlı	Milli yet	21 Ekim 1994	İç sayfa
40	Uyuşturucu satma ve kullanma	Ünlü playboyun kokain davası	Rus/Erkek	Sanık	Hürri yet	10 Şubat 1997	İç sayfa
41	Uyuşturucu satma ve kullanma	Kokain kaçakçısı yakalandı	Rus/Kadın	Zanlı	Hürri yet	1 Mayıs 1998	İç sayfa
42	Uyuşturucu satma ve kullanma	Kelepçeli Rus	Rus/Kadın	Sanık	Hürri yet	14 Temmuz 2000	İç sayfa
43	Uyuşturucu satma ve kullanma	Diş fırçasıyla ölmek istedi	Rus/Kadın	Sanık	Hürri yet	2 Ağustos 2000	İç sayfa
44	Uyuşturucu satma ve kullanma	Tatyana'ya tahliye yok	Ukrayn a/Kadın	Sanık	Hürri yet	3 Şubat 2001	İç sayfa
45	Uyuşturucu satma ve kullanma	Kokain alemine baskın	Ukrayn a/Kadın	Zanlı	Hürri yet	14 Haziran 2001	İç sayfa
46	Fuhuş	Karısını bile sattı	Ermeni stan/Erkek-Ukrayn a/Kadın	Zanlı	Milli yet	1 Ağü 1993	İç sayfa

47	Fuhuş	Fuhuş ormanda	Rus, BDT/K adın	Zanlı	Milli yet	28 Kası m 1992	İç sayfa
48	Fuhuş	Şampiyon Elena'yı pazarlama davası	Rus /Kadın	Zanlı	Hürri yet	22 Aralı k 2000	İç sayfa
49	Fuhuş	Butikte fuhuş	Rus/Ka dın	Zanlı	Milli yet- Kent	3 Mart 1993	İç sayfa
50	Fuhuş	Önce frengi geldi	Rus/Ka dın	Zanlı	Milli yet- Kent	28 Kası m 1992	1
51	Fuhuş	Rus revüsü fuhuşçu çıktı	Rus/Ka dın	Zanlı	Milli yet- Kent	10 Ocak 1994	1
52	Fuhuş	Rusya'nın yüz güzeli Tatyana da Laleli'ye düştü	Rus/Ka dın	Zanlı	Hürri yet	20 Şuba t 1993	İç sayfa
53	Fuhuş	Erotik şantaj	Türk,R us/Erke k,Kadı n	Zanlı	Milli yet	11 Kası m 2001	İç sayfa
54	Fuhuş	Sınır dışı edildiler	Kazak, Moldo va, Rus,Gü rcü/Ka dın	Zanlı	Hürri yet	3 Şuba t 1996	İç sayfa
55	Fuhuş	Victoria da AIDS	Rus/Ka dın	Zanlı	Hürri yet	20 Eki m 1997	İç sayfa
56	Fuhuş	Fanatik avcıları	BDT/K adın	Zanlı	Hürri yet	13 Eylü l 1997	İç sayfa

57	Fuhuş	Olena da AIDS	Ukrayn a/Kadı n	Zanlı	Hürri yet	23 Eylü l 2001	İç sayfa
58	Fuhuş	Bile bile AIDS bulaştırdılar	Rus/Ka dın	Zanlı	Hürri yet	14 Nisa n 1998	İç sayfa
59	Soygun- Hırsızlık	Bu da Gürcü çetesi	Gürcü/ Erkek	Zanlı	Milli yet	14 Şuba t 2000	İç sayfa
60	Soygun- Hırsızlık	Bazaar-12'nin ithal soyguncusuna idam	Moldo va/Kad m, Erkek	Sanı k	Hürri yet	6 Nisa n 2001	İç sayfa
61	Soygun- Hırsızlık	Kapkaç Türkiye'yi rezil ediyor	Azerba ycan/K adın	Mağ dur	Hürri yet	26 Aralı k 2001	İç sayfa
62	Yağmacı lık	Önce suçladı, sonra vazgeçti	Rus/Ka dın	Mağ dur	Hürri yet	14 Tem muz 2000	İç sayfa
63	Rüşvet	Rus güzelinin rüşvet davası	Rus/Ka dın	Sanı k	Hürri yet	21 Ocak 1997	İç sayfa
64	Kaçakçıl ık	Gümrükte delikli vurgun	Azerba ycan/ Erkek	Zanlı	Milli yet	25 Mayı s 2001	İç sayfa
65	Kaçakçıl ık-Bavul ticareti	Bu yükü kaldırmaz	Rus,Ka zak,Kır gız, Özbek, Azeri, BDT	Nötr	Milli yet	29 Ocak 1993	İç sayfa
66	Kaçakçıl ık-Bavul ticareti	Laleli serbest bölge	BDT	Nötr	Milli yet	20 Tem muz 1992	İç sayfa

67	Cinayet	Ukraynalı sevgilisini öldürüp intihar etti	Ukrayna/Kadın	Maktul	Milliyet	11 Temmuz 1993	İç sayfa
68	Cinayet	Aşk yuvasında çifte kurşun	Rus/Kadın	Maktul	Hürriyet	9 Temmuz 2001	İç sayfa
69	Cinayet	Alemciyi Nataşa öldürdü	Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	2 Nisan 1998	İç sayfa
70	Cinayet	Çantada bir ceset daha	Ukrayna, Moldova/ Kadın	Zanlı	Hürriyet	1 Ocak 1999	İç sayfa
71	Cinayet	Çantadaki ceset kadın satıcısının	Ukrayna, Moldova/Kadın Kazak/Erkek	Zanlı Maktul	Hürriyet	2 Ocak 1999	İç sayfa
72	Cinayet	Çanta cinayeti zanlıları yakalandı	Ukrayna, Moldova/Kadın Kazak/Erkek	Zanlı Maktul	Hürriyet	4 Ocak 1999	İç sayfa
73	Cinayet	İrina'nın katili taksi şoförü	Rus/Kadın	Maktul	Hürriyet	16 Ocak 1996	İç sayfa
74	Cinayet	Ukraynalı katil aranyor	Ukrayna/Erkek	Zanlı	Hürriyet	11 Eylül 1999	İç sayfa
75	Cinayet	Kumkapı'da cinayet	Rus/Kadın	Zanlı	Milliyet	27 Eylül 1993	1

76	Cinayet	Nataşa'nın gözyaşları	Rus/Kadın	Sanık	Milliyet	27 Nisan 1994	İç sayfa
77	Cinayet	Ruslar idamdan döndü	Rus/Kadın	Sanık	Hürriyet	19 Nisan 1995	İç sayfa
78	Cinayet	Canavar İrina	Rus, Ukrayna/Kadın	Zanlı	Hürriyet	3 Aralık 1999	İç sayfa
79	Cinayet	Doktora infaz	Azerbaycan/Erkek	Maktul	Milliyet	24 Temmuz 1993	İç sayfa
80	Tecavüz	Tecavüz timi serbest	Kazak/Kadın	Mağdur	Hürriyet	9 Şubat 1996	İç sayfa
81	Kaza	İçki alemi hastanede bitti	Rus/Kadın	Nötr	Milliyet-Kent	13 Temmuz 1994	1
82	Kaza	Onega öldü	Kazakistan/Kadın	Nötr	Hürriyet	30 Ocak 1998	İç sayfa
83	Belgede sahtecilik	Tahliye sevinci	Moldova/Kadın	Sanık	Hürriyet	27 Şubat 1995	İç sayfa
84	Belgede sahtecilik	Tövbekâr Malika'ya tahliye	Rus/Kadın	Sanık	Hürriyet	14 Eylül 1994	İç sayfa
85	Belgede sahtecilik	Özgürlük sevinci	Rus/Kadın	Sanık	Hürriyet	15 Mart 1996	İç sayfa

86	İzinsiz (Kaçak) Çalışma	Porno film çekimine baskın: Başrolde Nataşa	Rus/Kadın	Zanlı	Milli yet-Kent	12 Eylül 1993	İç sayfa
87	İzinsiz (Kaçak) Çalışma	Çapkınlara kötü bir haber: Yabancılara kıskaç	BDT/Kadın	Zanlı	Milli yet	10 Mayıs 2000	İç sayfa
88	İntihar	Borç intiharı	Ermeni /Erkek	Nötr	Milli yet-Kent	29 Ocak 1993	1
89	İntihar	Minik kızıyla ölüme atladı	Kazak/Kadın	Nötr	Hürri yet	22 Şubat 2000	İç sayfa
90	İntihar	Arabadan inip ölüme atladı	Rus/Kadın	Nötr	Milli yet	2 Mart 2001	İç sayfa
91	İntihar	Ölüme uçuş	Rus/Erkek	Nötr	Hürri yet	30 Nisan 1995	1 (Manşet)

91 haberin neredeyse üçte birlik kısmı tek bir seneye, 1996 yılına aittir. 1996 senesinin Ocak ayında, Çeçen direniş hareketine dâhil kimselerce Trabzon’da başlayıp, İstanbul’da son bulan ve 3 gün süren bir eyleme ilişkin haberler 10 senelik zaman zarfında tespit edilmiş tüm haberlerin en büyük kısmını oluşturur. Haberler konularına göre tasnif edildiğinde ise (Bkz. Tablo 2) yapılan araştırma sonucunda eski SSCB uyrukluların İstanbul’da ilgili tarih aralığında karıştıkları suç ve olayların on yedi başlık altında toplandığı görülür.

Tablo 2.

Konularına Göre Haber Dağılımı

Haberin Konusu	Adet	Oran (%)
Terör	26	28,5
Göçmen kaçakçılığı	2	2,2
İnsan ticareti	10	11
Organize suçlar	1	1,1
Uyuşturucu satma ve kullanma	6	6,6
Fuhuş	13	14,3
Soygun-Hırsızlık	3	3,3
Yağmacılık	1	1,1
Rüşvet	1	1,1
Kaçakçılık	1	1,1
Kaçakçılık-Bavul ticareti	2	2,2
Cinayet	13	14,3
Tecavüz	1	1,1
Kaza	2	2,2
Belgede sahtecilik	3	3,3
İzinsiz (kaçak) çalışma	2	2,2
İntihar	4	4,4
Toplam	91	100

Ancak bu on yedi başlıktan sadece üçünün (terör, fuhuş, insan ticareti) ki, bunun da biri diğeri ile ilişkilidir, neredeyse yarısına yakını oluşturduğu anlaşılır. Yukarıda bahsi geçen terör eylemi ve devamındaki adli süreçte dair haberler tüm haberlerin yüzde 28.5'ini oluştururken, fuhuş ve bununla ilintili olan insan ticareti konulu haberlerin ise toplamda yüzde 23'lük bir orana tekabül ettiği

görülür. Eski SSCB vatandaşlarının en fazla karıştığı diğer bir suç konusunun ise yüzde 13'lük bir dilimle cinayet olduğu görülür.

Tüm haberlere bakıldığında, çalışmanın ilgilendiği tarih aralığına giren zaman diliminde suça en fazla karışan milletin yüzde 34'lük payla Ruslar olduğu görülür. Bu, her üç olaydan birine Rusların dahil olduğunu gösterir. Tek haberde, birden fazla milletin mensubunun da yer alabildiği hesaba katılmalıdır. Rusları yüzde 26'lük dilimle Çeçenler ve yüzde 17'lik dilimle Ukraynalıların takip ettiği anlaşılır. Baltık cumhuriyetlerinden herhangi bir eski SSCB uyruklu vatandaşın tek bir habere dahi konu olmadığı dikkat çekerken, Kırgız ve Özbeklerin de sadece birer haberle bu anlamda geride kaldıkları görülür. Abhazlar da tek bir olayda görülmekte olup, bu da Çeçen direnişçilerin gerçekleştirdiği eyleme verdikleri destek dolayısıyla konu oldukları haberdır (no:7).

Eski SSCB vatandaşlarının İstanbul'da karıştıkları suç ve olaylara dair konu oldukları haberlerde yüzde 79,3'lük bir oranla olayın faili durumunda oldukları anlaşılır. Olayda mağdur veya maktul gibi olumsuz etkilenen konumları ise yalnızca yüzde 10,9'dur. Geriye kalan yaklaşık yüzde 10'lük dilimde ise olayın ne faili ne de mağduru, maktülü vb. durumda olup, sadece nötr vaziyettedirler. Bu haberler çoğunlukla intihar, trafik kazası ve bavul ticareti ile ilgili haberlerdir (Bkz. Tablo 1). Yapılan araştırmada haberlerdeki faillerin 36'sının erkek iken kadın faillerin sayısının 40 olduğu görülmüştür. Bazı durumlarda, aynı haberde hem olaydan etkilenen hem olayın faili eski SSCB vatandaşlarından oluşmaktadır. Kadınların, olayın mağdur/maktul konumunda oldukları haber sayısı 7 olup, bu tür haberlerin toplamı ise zaten 10'dur. Dolayısıyla eski SSCB vatandaşlarının mağdur konumunda oldukları haberlerde kadınlar yüzde 70'lik oranı oluşturmaktadır.

Betimsel Analiz

Bir haber metninin tonu, ele aldığı vaka, konu veya gelişmeye karşı takındığı tavra göre belirlenmektedir. Anlatım destekleyici veya hoşgörülü ise bu pozitif tondur. Aksine metin eleştirel veya olumsuz ifadeler içeriyorsa negatif ton olarak kabul edilir. Metnin herhangi bir değerlendirme veya yargı içermemesi durumunda tonun nötr olduğu ifade edilir. Yine seçilen kelimeler, seçilen görsel materyaller, haberin yer verildiği sayfa veya sayfadaki konumu yayıncı tarafından okurda oluşturulmak istenen etki bağlamında amaca hizmet eden değişkenlerdir.

Terör Konulu Haberler

Araştırmanın kapsadığı tarih aralığı süresince 1996 yılına ait haberler tüm haberlerin yüzde 31’ini tek başına kapsarken, bu haberlerin tek bir olaya binaen yapılmış haberler olduğu görülür. Bu olay SSCB’nin dağılmasını müteakip Çeçenistan’ın bağımsızlığını ilan edip, kurulan Çeçen İÇkerya Cumhuriyeti’nin başına geçen eski SSCB generallerinden Cahar Dudayev döneminde, Rusya’nın bu bölgede yeniden hakimiyet kurmak maksatlı askeri saldırılarıyla Aralık 1994’te başlayan Birinci Çeçen Savaşı devam ederken, dünya ve Türk kamuoyunun dikkatlerini bu haksız işgal girişimlerine çekmek ve Rusya karşıtı kamuoyu oluşturabilmek maksatlı girişilen bir eylemdir. Trabzon’da Rusya’nın Sochi limanına hareket için bekleyen Avrasya feribotunu ele geçiren, kendilerini ‘Çeçen Direnişçiler’ olarak adlandıran 10 eylemci, özelde Dağıstan ve Kızılyurt’ta Rus esiri olarak bulunan arkadaşlarının bırakılmasını sağlamak, ancak genelde dünyanın ve Türk kamuoyunun yürüttükleri davaya dikkatlerini çekmek için feribottaki 46’sı Türk 210 yolcu ve 45 mürettebatı rehin alırlar. Avrasya feribotunu yolcularıyla birlikte ele geçiren eylemciler İstanbul’a doğru yol alır. Feribotu polis ve 10 kişilik özel operasyon timi havadan izlerken, 3 fırkateyn denizden takip etmekte ve SAT komandoları da Ereğli’den denize açılmış durumdadır. Milliyet gazetesindeki manşetten verilen haberde eylemcilerin lideri Muhammed Tokcan ile irtibat halinde olan MİT müsteşarı Sönmez Köksal’ın, kimseye zarar verilmemesi durumunda İstanbul’a sorunsuzca varıp, burada bir basın toplantısı yapmalarına müsaade edileceği sözünü verdiği belirtilir (no:4). Milliyet gazetesinde eylem başlarda “Müthiş takip”, “Feribotta dehşet”, “Kan akmadan bitmeli” başlıklarıyla aktarılırken, özellikle eylemin ikinci gününden itibaren olayın aktarımı sırasında Çeçen direnişçilerden yana bir tutumun varlığı sezilir. Eylemcilerin lideri Muhammed Tokcan’ın “Biz yola baş koyduk. Ya zafer ya ölüm” sözlerini veren gazetenin aynı nüshasında konu ile ilgi olarak 4 haber ve iki köşe yazısı daha yer bulurken, hepsinin anonsu birinci sayfadan yapılır. İlk gün dahi eylem haberinin verildiği manşet haberin yanı sıra yapılan ve yine birinci sayfadan anonsu yapılan bir diğer haber “Çeçenler boyun eğmiyor” (no:2) başlığıyla verilir. Haberde, eylemin sebebi olarak bahsolunan Rus-Çeçen savaşında tüm askeri güç ve imkanlarına karşın Rusya’nın Çeçen direnişçilerle baş edemiyor olduğu, son olarak bir yarbay olmak üzere çok sayıda Rus ordusunun çok sayıda zayıat verdiği ifade olunur. Benzer bir içerik, eylemin ikinci günü yine birinci sayfadan anons edilen iki ayrı köşe yazısında görülür (no:6,9). Hatta ikinci köşe yazısının başlığı da son derece çarpıcıdır: “Kanayan Çeçenistan”. Yine Milliyet’teki bir haber Çeçen direnişçilerinin davalarında haklı olduğuna vurgu yapar bir dil ile hazırlanmıştır. “Ruslar nişanlısını öldürdü” başlıklı haberde, eylemcilerin lideri Muhammed Tokcan’a dair bilgi verilirken,

Rus işgali sırasında nişanlısının da hayatını kaybeden siviller arasında olduğu bilgisi paylaşılır (no:5). Çeçenlerin eylemi Milliyet gazetesinde üç gün boyunca manşetten paylaşılır okuyucuyla.

Hürriyet gazetesinde, daha temkinli başlıklar atılmaya çalışıldığı halde, tam anlamıyla başarılı olduğu söylenemez. “Dehşet gemisinde MİT’le pazarlık” başlıklı haberde (no: 17) MİT müsteşarının müdahale yapılmayacak sözünü verdiği belirtilir. Objektif bir tutum sergileme gayretiyle Rus başbakanının “Öfkemiz had safhada. Eylemcilerin uluslararası hukuk kurallarına uyularak cezalandırılması bekleniyor” şeklindeki sözlerine yer verilir. Söz konusu olay nedeniyle ekonomik anlamda da Türkiye’nin görebileceği zarara dikkat çeken bir haber de yer alır Hürriyet’te (no:19). Feribot eylemi önemli bölümü deniz yoluyla yürütülen bavul ticaretine büyük darbe indirdiği, Rusya’nın Türkiye’ye yapılan tüm gemi seferlerini iptal ettiği bilgisi verilir “Bavul ticareti için çok büyük darbe” başlıklı haberde (no:18). Dönemin meşhur gazetecisi Uğur Dündar ve Arena ekibinin Avrasya Feribotuna seyir halindeyken eylemciler tarafından kabul edilmesi sonrası yapılan haberlerin, eylemcilerin sesi olma anlamında bir rol oynadığı görülür. Deneyimli gazeteci bunu bile isteye yapmıştır. Muhtemelen gemiye kabul edilmiş olması da bu sayede gerçekleşmiştir. İçeriden fotoğraf alınması mümkün hale gelmiştir Hürriyet’in gemiye kabul edilmesinin ardından. “Gemiye girdik” başlıklı haber birinci sayfadan üstelik tam sayfa olarak yayınlanır (no:20). Eylemcilerin ellerinde kalaşnikoflar olduğu halde geminin güvertesinden selam verirken ki fotoğrafları kullanılır. 25 saat boyunca gemide kalan Dündar ve ekibi, eylemcilerle yüz yüze röportajlar gerçekleştirir. Eylemcilerden biri kucağında rehin aldıkları yolculardan birinin bebeğini severken ve bebeğin annesi de yanlarında gülümserken çekilmiş fotoğrafı haberde kullanılır. Bir başka karede, rehine kadınlardan birinin, kendi isteği üzerine eylemciyle yan yana çekilmiş hatıra fotoğrafı yer alır (no: 24). Bu haberler ve fotoğraflar Çeçenlerin tam da istedikleri gibi seslerini dünya kamuoyuna duyurmalarında aracı olur. “Dudayev eyleme karşı çıktı” başlıklı haberle de aslında eylemcilerin başından beri yolcularla mürettebata zarar verme niyetlerinin olmadığını açıklamaya hizmet eder. Haberde Dudayev’in de Tokcan’ı telefonla arayarak “sesinizi duyurdunuz rehinelere bırakın” şeklindeki talimatı aktarılır (no:21). Aynı gün Çeçen güçlerinin Rus askeri güçlerine karşı kazandıkları başarı haberi “Cepheyi yardılar” başlığıyla yer alır Hürriyet’te.

Her iki gazetede de dikkat çeken şu olmuştur ki, olayın failleri “Çeçen eylemciler” veya “Çeçen direnişçiler” olarak nitelenip, “terörist” nitelenmesi hiçbir haberde kullanılmamıştır. Yalnızca Rusya tarafından yapılan açıklamalarda olayın faillerinden “terörist” olarak bahsedilirken, alıntılama sebebiyle az yerde bu tabirin geçtiği görülmüştür. Nitekim, feribot kaçırma

eyleminin faailerinden olup, bu sebeple sanık olarak yargılanan ve kısa süre sonra aftan yararlanarak tahliye olan Muhammet Tokcan'ın da aralarında bulunduğu sayıları 20 kadar eylemci, 2001 senesi Nisan ayında İstanbul'da ikinci bir olaya daha sebebiyet verdiğinde de, istisnai birkaç yazı dışında benzer bir durum yaşandığı görülmüştür.

Çeçen lider Dudayev'in ölümünün beşinci yılında uzun namlulu silahlarla İstanbul'un beş yıldızlı otellerinden Beşiktaş Maçka'daki Swisotel'i basan eylemcilerin müşterileri rehin aldığı olayda otelde kalanların bir bölümü, güvenlik kapısından dışarı çıkartılırken, bazıları rehin tutulur. Silahlı grup eylemlerini “Çeçenistan'a destek” amacıyla yaptıklarını ve İçişleri Bakanı Saadetin Tantan ile görüşmek istediklerini söyler. Bakan, eylemcilerle bizzat irtibata geçerek eylemi bitirmelerini ve önceki olayda olduğu gibi Çeçen davası hakkında bir farkındalık yaratmada başarılı olduklarını söyler. Olay sırasındaki haberlerde “eylemci” kelimesinin kullanılması tercih edilirken, yargılama sırasında da sanıklar terör suçundan değil, çete suçundan yargılanırlar (no:14). Bu anlamda Milliyet gazetesinde “Çeçen baskını terör suçudur” başlıklı ve 1. sayfadan anons edilen uzunca bir haber dikkat çeker (no:16). Swisotel'i basan Çeçenlerin ‘terör’ yerine ‘çete’ suçundan yargılanmalarının AB ve BM kararlarına aykırı olduğu yönündeki açıklamalarına yer verilen Prof. Dr. Bakır Çağlar, Türkiye'nin bu sebeple imza ettiği üç anlaşmayı ihlal ettiğini söyler. Aynı haberde “uluslararası hukuku Çeçenler için deldik” açıklamasını yapar uluslararası hukuk profesörü Çağlar ve önceki feribot kaçırma olayında da sanıkların terör suçuyla yargılanmamış olduklarını hatırlatır. Görüldüğü üzere çalışmanın incelediği tarih aralığındaki terör konulu haberlerin neredeyse tamamı (bir haber dışında, o da Çeçenlere destek veren Abhazlarla ilgilidir) Çeçenlerin zanlı ve sanık durumunda olduğu haberler olmuştur.

İnsan Ticareti ve Fuhuş Konulu Haberler

Yukarıda bahsi geçen terör eylemi ve devamındaki adli sürece dair haberler tüm haberlerin yüzde 28.5'lik payla en yüksek oranını oluştururken, fuhuş ve bununla ilintili olan insan ticareti konulu haberlerin ise toplamda yüzde 23'lük bir oranla ikinci sırada geldiği görülür.

İnsan ticareti, cebren çalıştırmaya dayalı beden ve emek sömürüsü biçimidir. Bu suç, mağdurların istismar maksadıyla bir yerden bir yere nakledilmesini içerir. İnsan ticareti, güç kullanımı yoluyla olduğu gibi güç kullanma tehdidi ile veya farklı (zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma gibi) yollarla da gerçekleşebilir. İstismar ise, fuhuş,

zorla alıştırma, hürriyetten yoksun bırakma ve bunun gibi eylemleri içermektedir. Elde edilen veriler, insan ticaretinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkil sistem ve toplumun cinsiyetlere atfettiği kalıp rollerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Uluslararası alışma Örgütü'nün 2007 verilerine göre, insan ticareti mağdurlarının yüzde 98'i kadındır ve bu kadınların kayda değer kısmı seks sektörü ve ev işlerinde sömürüye maruz bırakılmaktadır (Atasü Topçuoğlu, 2013, 84-85).

Özellikle Ukrayna, Moldova, Rusya ve Türki Cumhuriyetlerden gelen göçmen kadınlar insan ticareti açısından bir 'geçiş ve varış ülkesi' olarak tanımlanan Türkiye'de de insan ticaretine maruz kalmışlardır. SSCB'nin dağılmasını müteakip kurulan bağımsız cumhuriyetlerin bir kısmında geçiş sürecinin maliyetleri beklenenden çok daha ağır olmuştur. Örneğin Ukrayna'da 1991-1998 yılları arasındaki ağır ekonomik kriz sürecinde dramatik enflasyonlar olmuş ve Ukrayna, Dünya Bankasının verilerine göre milli gelirinin yüzde 60'ını kaybetmiştir. Bu süreçte iktidara gelen hükümetler yoğun bir şekilde yolsuzluk ve kamu kaynaklarının oligarşik gruplara aktarılması gibi eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Sovyet sosyalist sistemden kapitalist sisteme geçiş gibi tüm devlet düzenin baştan şekillendiği ve kökten bir toplumsal değişimin olduğu ortamda, zararlar ve riskler, ataerkil toplumsal yapının da etkisiyle kadın nüfusta daha yoğun hissedilmiştir. Bu dönemde işten atılmalar ve yoksulluk, kadınları daha fazla etkilemiştir. 2000 yılında yapılan bir çalışmanın ortaya koyduğu üzere Ukrayna'daki işsizlerin yüzde 60'ı kadın olduğu gibi geçiş sürecinde yani 1991-2000 yılları arasında işten ıkartılanların yüzde 90'ını da kadınlar teşkil etmektedir. Bu sosyo-ekonomik ortamda göç, Ukraynalı kadınlar için bir yoksullukla mücadelede temel strateji hâline gelmiştir (Atasü Topçuoğlu, 2013, 86).

İnsan ticareti ve fuhuş konulu haberlerin tarafı ya da tarafları olarak da nitelik büyük oranda Ukraynalı, Rus ve Moldovalı kadınları görürüz. Tarafları dedik, çünkü yalnızca insan ticaretine kurban giden ya da fuhşa zorlananlar olarak değil, insan ticareti suçunun faili olarak da özellikle Rus, Ukraynalı ve Moldovalı kadınların bizzat kendilerini görebiliriz haberlerde. Basın taramaları sonucu ulaşılan haberlerin büyük kısmında fail ya da mağdur olsun bu suçlara karışmış kadınların temsili büyük oranda olumsuz anlam yüklenmek suretiyle gerçekleşmiştir. Haberlerde büyük oranda zorla fuhuş yaptırılmak üzere çoğunlukla kandırılarak (fotomodellik, mankenlik, tezgâhtarlık vs. yapacakları vaadiyle) İstanbul'a getirilen genç ve güzel kadınların fotoğrafları haber alanının büyük kısmını işgal edecek şekilde kullanılmıştır. Fuhşa zorlanan kadınlar genel olarak "Nataşa" adıyla anılmıştır basında. Mağdur olanların mağduriyetleri ön plana çıkarılmak yerine, dış görünüşlerine dikkat çekilerek haberin

okunurluğunun sağlanmasına çalışılmış, olayın sosyolojik boyutu göz ardı edilmiştir. Milliyet gazetesindeki “Kolejden çıkıp fuhuşa battılar” (no:32) başlıklı az yazı büyük görsel içeren, Rusya’dan Türkiye’ye mankenlik vaadiyle getirilip ölüm tehdidiyle fuhuşa zorlanan iki Rus genç kızın haberinde olduğu gibi. “Natalia’nın kataloğu” başlıklı (no:38) Hürriyet gazetesinin bir haberinde de benzer bir tutum görülür. Polis baskını sırasında çekilmiş fotoğrafları kullanılan genç ve güzel kadınlar tam anlamıyla birer nesne olarak addolunmuştur gerek kullanılan başlıkla ve gerekse seçilen fotoğrafla.

Adab-ı umumiye ve nizam-ı aile aleyhinde cürümler altında yer alan fuhuş suçuna dair haberlere denildiği üzere büyük oranda Ukraynalı, Rus ve Moldovalı kadınlar karışmıştır. Her iki gazetede de konuyla ilgili haberler yine az yazı ve geniş görsel sunumuyla kullanılmıştır. Görsellerde yalnızca güzel kadınların fotoğraflarının seçilerek kullanıldığı görülmüştür. Buna karşın haberlerde fuhuşa karışan kadınlara dair olumsuz bir tavır takınıldığı açıkça görülmektedir. Bu kadınlar Türk aile yapısının bozulmasına sebep olduğu gibi, ayrıca frengi AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıkların da yayılmasına neden olarak toplum sağlığını da tehdit etmektedir. Fuhuş yapma suçundan yakalanan Kazak, Moldova, Rus, Gürcü uyruklu 24 kadından 8’inin frengili çıktığı bilgisinin verildiği “Sınır dışı edildiler” (no:54) başlıklı haber; fuhuş yaparken yakalanan ve sınır dışı edilen Rus kadının haberinin yapıldığı “Victoria da AIDS” (no:55) başlıklı haber; yine aynı suçtan yakalanan Ukraynalı öğretmenin sınır dışı edildiği bilgisinin verildiği “Olena da AIDS” (no:57) başlıklı haber ve “Bile bile AIDS bulaştırdılar” (no:58) başlığıyla verilen, Rus kadınların fuhuş yapmak suçundan yakalanıp götürüldükleri sağlık kontrolü sonrası sınır dışı edildiklerinin bilgisinin verildiği haberde olduğu gibi. “Önce frengi geldi” (no:50) başlıklı haberde de “uluslararası fuhuş merkezi olma yolundaki İstanbul hastalık ithal ediyor. Fuhuştan yakalanan kadınların çoğu Rus ve Romenlerden oluşuyor. Bu kadınlarda AIDS hastalığı da sıklıkla görülüyor” denilerek, uzmanların gençleri fuhuş yapan kadınlardan uzak durmaları konusunda uyardıkları bilgisi veriliyor. “Fuhuş ormanda” (no:47) başlıklı haberde ise, İstanbul emniyetinin yoğun çabalarına rağmen fuhuşun önüne geçilemediği dile getiriliyor. 28 Kasım 1992 tarihli haberde, yılın ilk on ayında otel ve evlere yapılan baskınlarda fuhuş yaptığı belirlenen ve çoğunluğu Rus ve Romenlerden oluşan 600 kadar kadının sınır dışı edildiği, buna karşın bu sefer de fuhuş yapanların ormanlık alanları tercih eder hale gelmiş oldukları belirtiliyor. Diğer deyişle Türk toplumu bu illetten bir türlü kurtulamıyor mesajı veriliyor.

Yine özellikle Rus, Ukraynalı, Moldovalı ve eski Doğu bloku ülkelerinden Romanya uyruklu kadınların kendi ülkelerinde meslekleri ne olursa olsun Türkiye’de neredeyse tek bir uğraşla (fuhuş) iştiğal ettiklerini ima eden haberler

dikkat çekiyor. Avrupa su sporları şampiyonasında Rusya'ya altın madalya kazandıran Rus kadının erkeklere pazarlanırken yakalandığına dair yapılan “Şampiyon Elena'yı pazarlama davası” (no:48) başlıklı haber ile, İstanbul'da lüks mekanlarda sahne alan Rus revüsü dansçılarından üçünün fuhuş yaparken yakalandığını aktaran “Rus revüsü fuhuşçu çıktı” (no:51) başlıklı haber ve “Rusya'nın yüz güzeli Tatyana da Laleli'ye düştü” (no:52) başlıklı haberde olduğu gibi.

Cinayet Konulu Haberler

Tablo 2'de yüzde 14,3 oranla eski SSCB vatandaşlarının İstanbul'da yoğun olarak karıştığı bir diğer suç başlığı cinayet olmuştur. Hatta cinayet konulu 13 haberden sekizinin zanlı/sanığı konumundakilerin fuhuş suçuyla da ilintili olan kadınlar olduğu görülmüştür. Ukrayna ve Rus uyruklu bu kadınlar para karşılığı birlikte oldukları kişileri aralarında çıkan sorun nedeniyle veya kendilerini pazarlayıp buna karşın paralarını vermemeleri nedeniyle hayatlarına kastetmelerinden sebep, sonrasında da yargı aşamasında cinayet konulu haberlerde görülmüşlerdir. “Kumkapı'da cinayet” (no:75) başlıklı haberde bu türden vakalardaki artışa dikkat çekilmektedir. “Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkiye'ye akan fuhuş sektörü artık tehlikeli olmaya başladı. Eşya satışı, kaçakçılık, fuhuş derken Ruslar işi cinayete kadar vardırıdılar. Dört Rus kadın kendilerini satan ancak para vermeyen kendileri gibi Rus 2 erkekten birini bıçaklayarak öldürürken diğerini de ağır yaraladılar. Öldürülen kişinin cesedi denize atılmak üzere konulduğu çantada polis ekiplerince otel odasında ele geçirildi” denilmektedir. Olayın yargı aşaması ise “Nataşa'nın gözyaşları” (no:76) başlığıyla verilmiştir ve sanıkların idam istemiyle yargılandıkları bilgisi verilmektedir haberde. “Canavar İrina” (no:78) başlıklı bir başka haberde, Kumkapı cinayeti sanıklarından Ukraynalı İrina'nın, 3 yıl 4 ay ceza aldığı ve cezasını yatıp çıktıktan sonra nasıl olduysa Türkiye'de kalmaya devam edebildiği ve bu sefer de müşterisi bir Türk iş adamını garsoniyerinde şişeyle keserek öldürdüğü aktarılmaktadır.

“Alemciyi Nataşa öldürdü” (no:69) başlığıyla verilen haberde de yine daha başlık itibarıyla milliyete vurgu yapıldıktan sonra, Ukraynalı hayat kadınının müşterisi olan Türk erkeğini otel odasında öldürdükten sonra parasını alıp kaçtığı bildirilmektedir. Bu kadınların cazibesine kapılan Türk erkekleri yüzünden ailelerin yıkılmakta olduğuna dikkat çekilmekte olup, “Ukraynalı sevgilisini öldürüp intihar etti”(no:67) başlıklı haber ile 3 çocuk babası polis memurunun sevgilisi Rus kadını öldürdükten sonra intihar ettiği bilgisinin verildiği “Aşk yuvasında çifte kurşun” (no:68) başlıklı haber bu türden olanlara örnektir.

Diğer Haberler

Umumun sıhhatine müteallik cürümlerden olan uyuşturucu satma ve kullanma suçuyla ilgili olarak altı habere rastlanmıştır. Altı haberin yine beşinde kadınlar zanlı/sanık konumundadır. Kurye olarak kullanılan veya yine fuhuş maksatlı birlikte olduğu kişilerle aynı zamanda uyuşturucu kullanırken yakalanan Ukraynalı ve Rus kadınlarla ilgili haberlerdir bunlar. Bir haberde ise üç Rus erkek, uyuşturucu sattıkları iddiasıyla zanlı konumundadır.

İş ve çalışma hürriyeti aleyhindeki cürümlerden olan göçmen kaçakçılığı ile ilgili olarak iki habere rastlanmıştır. İnsanların belirli bir ücret karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak geçirilmesi olan göçmen kaçakçılığı ile ilgili ilk haber, “Ölüm yolculuğu son anda önlendi” (no:27) başlıklı haber olup, 1995 yılına ait bu haberde 323 yabancı uyruklu kişiyi İtalya’ya kaçırmayı planlayan biri Rus uyruklu kadın 3 kişilik çetenin yakalanmasına ilişkindir. Diğer haber ise, “Bitmeyen sınır dışı” (no:28) başlığıyla verilen ve tabiri kapıdan atılıp bacadan giren, eski SSCB vatandaşlarına dair olan haberdir. Haberde, İstanbul’da son bir yılda (1995) 5 bin 425 kaçak yabancıların sınır dışı edildiğini bildirilirken, sınır dışı edilenlerde birinci sırayı 2 bin 760 kişi ile Romenlerin, ikinci sırayı ise 936 kişiyle Rusların işgal ettiği ifade olunmuştur. Haberde, bunların çok büyük kısmının fuhuş amaçlı ülkeye giriş yapan kadınlar olduğu belirtilirken, yetkililerin ağzından sınır dışı edilenlerin bir iki gün sonra tekrar geri döndükleri ifade olunmaktadır. Aynı haberde 1996 yılının Ocak ayında 75 kişi sınır dışı edilirken, sınır dışı edilen kadınlardan 25’inin frengili ve birinin de AIDS’li olduğunun anlaşıldığı bildirilmektedir. Kameraya gülümseyen üç hayat kadınının yer aldığı bir de fotoğraf kullanılmıştır haberde.

SSCB’nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilan eden ve iktisadî, toplumsal, siyasî anlamda kayda değer dönüşümlere sahne olan yeni ulus devletlerin yoksulluk problemleri ile mücadele etme sorumluluğu, göçmen kadınların sırtlarına yüklendiği söylenebilir. Sovyet sosyalizmi idaresi, kadın nüfusunun kayıtlı ve kayıt-dışı işlerle, ailesini ayakta tuttuğu kültürel bir birikim yaratmıştır. Eski SSCB ülkelerindeki yoksulluk ve işsizlik problemleri ile mücadele etmek ve hayatlarının ve çoğu zaman da ailelerinin devamlılığını sağlamak vazifesini yüklenen bu kadınlar,¹ gerçekte Türkiye’de çok da isteyerek bulunmamıştır. Buna rağmen, kalış sürelerini uzatabilmek için yasa dışı yollara başvurmaktan da geri durmamışlardır. Belgede sahtecilik suçuyla ilgili rastladığımız üç haberden ikisi pasaportlarının vizesi bittiği halde tarihi ileriye atmak için tarih üzerinde

¹ Ayşe Emel Akalın, “Kapalı Kapılar Ardındaki Gölge Emek: Türkiye’ye Eski Sovyet Bloğu Ülkelerinden Gelen Göçmen Ev İşçisi Kadınlar”, *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, <http://www.dergikaratahta.com/files/1/2.pdf>, s. 28.

tahrifat yapınca tutuklanan Rus kadınlara dairken (no:83,84), bir diğeri başkası adına düzenlenmiş pasaportu bilerek kullanmak suçundan tutuklanan Moldovalı bir kadına da dır ki (no:85), bu kadın amacının bavul ticareti yapabilmek için İstanbul’da biraz daha fazla kalabilmek olduğunu belirtmiştir.

Bir ülkeden başka bir ülkeye bavul veyahut bagajda ticaret amacıyla mal getirip götürme olarak tanımlanan bavul ticareti sırasında eşya, gümrükten geçirilmeden ve gümrük işlemine tabi tutulmadan ülkeye sokulduysa kaçakçılık suçuna karşılık gelir. Bavul ticareti suçunun mevzuattaki karşılığı 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunudur. Eşyanın, gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması; eşyanın, hileli ve aldatici işlemlerle ve davranışlarla gümrük vergisini kısmen veya tamamen ödenmeksizin ülkeye sokulması da keza. 1991’de SSCB’nin dağılmasıyla Türkiye, bavul ticaretinde net ihracatçı konumunu kazanmış ve bu konuda bazı dönemlerde ciddi rakamlara ulaşmıştır. Buna karşın kaçakçılık girişimleriyle de başı uzun müddet ağrımıştır. “Bu yükü kaldırmaz” (no:65) başlıklı bir yazıda, Atatürk Havalimanındaki bavul ticareti maksatlı Türkiye’ye akın eden eski SSCB vatandaşlarının yarattığı izdiham konu alınmıştır. 1993 senesi başına ait olan yazıda “Atatürk Havalimanında tam bir izdiham yaşanıyor. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Ruslar, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler, Özbekler, Azeriler Atatürk Havalimanının değişmez görüntüsü oldular. BDT vatandaşları tonlarca yükü havalimanını neredeyse bloke etti. Personel iş yapamaz halde” denilirken, görevlilerin ‘Bavulların içinde her çeşit mal var. Yüzlerce kilo ağırlığındaki bavullara cihaz mı dayanır?’ şeklindeki yakınmalarına da yer verilerek aslında kaçakçılık suçuna ne kadar mani olunabilecek bir ortam olduğu da sorgulanmaktadır bir nevi. “Laleli serbest bölge” (no:66) başlıklı, 1992 senesi ortalarına denk gelen haberde ise bavul ticaretini, olumlayan bir içerik sezilir: “Osmanlının nadide semtlerinden Laleli, şimdilerde İstanbul’un ekonomiye taze kan basan pompası haline geldi”.

Göçmenlerin, Türkiye’de kalış sürelerini uzatmak için başvurdukları bir başka yol da vize süreleri dolmadan, ülkeye giriş-çıkış yapma yöntemi olmuştur. Bunu “Çapkınlara kötü bir haber: Yabancılar kısıkaç” başlıklı, izinsiz (kaçak) çalışma konulu bir haberden öğreniriz: “Asayiş Şube Müdürlüğü Ahlak Masası ekipleri Türkiye’ye turist olarak gelip mankenlik, fotomodellik, konsomatrislik gibi işlere soyunan büyük kısmı BDT ülkelerinden gelen yabancı uyruklu kadınları sıkı takibe aldı. Sayıları hızla artan bu türden kadınların vize süreleri dolmadan giriş-çıkış yaparak sürelerini uzattıkları ve bu sayede çalışmaya devam ettikleri anlaşıldı. Çalışma izni olmayan kadınları çalıştırdığı anlaşılan iş verenlere cezai işlem uygulanıyor”. Aynı konulu bir başka haberde zanlılar yine kadındır ve yine Ahlak masasının takibine takılmışlardır. Haberin başlığı “Porno film çekimine baskın: Başrolde Nataşa” şeklinde olup, zanlı yine bir Rus kadındır.

Zanlıların erkek olduğu ve terör suçu dışında kalan az sayıdaki haberden ikisi zanlılarının Gürcü ve Moldovalı olduğu soygun-hırsızlık (no:59,60), biri kaçakçılık (no:64), bir diğeri de 750 gram uranyum numunesiyle yakalanan Azerbaycan uyruklu bir erkek şahsa ait organize suç (no:39) konulu haber olmuştur.

SONUÇ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Türkiye'ye yönelen göç dalgası, ülkenin demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında çeşitli etkilere yol açmıştır. Özellikle Kafkasya ve Orta Asya'dan gelen göçmenlerin varlığı, Türkiye'nin etnik ve kültürel çeşitliliğini artırmıştır. Göç dalgası, Türkiye'nin ekonomik yapısını da etkilemiştir. Göçmenlerin Türkiye'ye getirdiği beceriler ve işgücü, ülkenin ekonomisine katkı sağlamış olsa da, göçmenlerin entegrasyon sürecinde yaşadığı zorluklar, işsizlik ve kaçak çalışma sorunu, ekonomik açıdan bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Ucuz işçi olarak kullanılan bu göçmenler yerli işsiz kitlenin tepkisini çekebilmiştir.

Bu dalga ile Türkiye'nin sosyal dokusunda da bazı değişimler gözlenmiştir. Özellikle kültür farklılıkları, toplumsal çatışmalara neden olabilecek potansiyel bir faktör olmuştur. Onlarca yıl dinsizlik propagandasına tabi tutulmuş eski Sovyet vatandaşlarının tutum ve davranışlarında ister istemez husule gelmiş olan ve gündelik yaşam pratiklerine de yansıyan alışkanlıklar, yüzde 99'u Müslüman olan bir ülkenin vatandaşlarının büyük kısmı tarafından yadırgamayla karşılanmıştır. Basın da buna dahildir. Göçmenlerle ilgili olumlu içeriğin yer aldığı haberler ise yalnızca Çeçen Bağımsızlık Savaşı sırasında Rus işgaline karşı duran Müslüman Çeçen direnişçilerle ilgili olan haberler olmuştur.

Eski SSCB vatandaşlarından Türkiye'de yasal ya da illegal yollarla İstanbul'da bulunup da suça karışanlarla ilgili basına yansıyan haberlere genel olarak bakıldığında bu kişilerle ilgili büyük oranda olumsuz algı uyanmasına sebebiyet verecek içerikler kullanılmış olması dikkat çeker. Zanlı ya da sanık konumunda oldukları suçların çok büyük bir kısmı fuhuş, insan ticareti, cinayet, uyuşturucu kullanma ve satma gibi yüz kızartıcı eylemlerden kaynaklı olduğu da dikkate alındığında, özellikle Müslüman-Türk aile yapısının bozulmasına sebebiyet verebileceği ve yine cinsel yollarla bulaşan hastalıkların önceye oranla ciddi anlamda artmış olduğu düşüncesiyle göçmen konumundaki bu kişilerin bir an önce Türkiye'den ayrılmalarının arzu edildiği düşünülür. Göçmenlerin konusu olduğu haberlerin de çok büyük kısmının bu düşüncüyü telkin edecek içerik ve görsellerle oluşturulduğu görülmüştür. Kendi ülkelerinde sosyal düzenin

istikrarsızlaşması ile birlikte ülkelerini terk ederek başka bir ülkeye bu durumlarına çare bulabilmek ümidiyle gelen ya da getirilen göçmenlerin geldikleri yere arkalarında bırakmaya çalıştıkları sıkıntıları ve olumsuzlukları da beraberlerinde taşımış oldukları gazetelere yansıyan haberlerden açıkça görülür, sosyal düzenin istikrarsızlaşmasıyla birlikte suçlu davranışların oransal olarak arttığını öne süren sosyolojik yaklaşımı doğrular gibi. Bu yaklaşım, sosyal düzene aykırı olduğu varsayılan her davranışı topluma yönelik bir tehdit olarak tanımlama eğiliminde idi ki, incelenmiş olan metin ve görseller yoluyla da bu kitlenin göçmen olarak buldukları ülkenin sosyal düzenini tehdit ettikleri yönünde algı oluşumuna katkı sağlayan içerikler olduğu açıkça seçilir.

KAYNAKÇA

Akalın, Ayşe E. (2015). “Kapalı Kapılar Ardındaki Gölge Emek: Türkiye’ye Eski Sovyet Bloğu Ülkelerinden Gelen Göçmen Ev İşçisi Kadınlar”, *Karatahta: İş Yazıları Dergisi*, <http://www.dergikaratahta.com/files/1/2.pdf>.

Atasü Topçuoğlu, R. (2013). “İnsan Ticaretiyle Mücadelede Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Gelişimi: Ukrayna Örneği”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (1).

Başbüyük, O. & Karakuş, Ö. (2010). “Sosyal Düzensizlik ve Toplum Destekli Güvenlik Politikaları”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13 (2).

Bell, B. & Machin, S. & Fasani F. (2010). “Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves”, CEP Discussion Paper No. 984, Centre for Economic Performance London School of Economics and Political Science, <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp0984.pdf>

Durkheim, E. (2005). *Suicide A Study in Sociology*, çev. John. A. Spaulding and George Simpson, 2. Baskı, Routledge, London.

Güllü, İsmail (2014). “Suç olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I).

İçduygu, A. & Aksel, Damla B. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara.

İçduygu, A. & Erder, S. & Gençkaya, Ömer F. (2014). *Türkiyenin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, MiReKoç Proje Raporları 1/2014. İstanbul.

Karasu, Mithat A. (2018). “Suç Korkusu, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Örneği” *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1 (3).

Kızmaz, Z. (2002). Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Kızmaz, Z. (2018). “Göç ve Suç Arasında Bir İlişki Var mı?: Bütüncül Bir Bakış”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2).

Kim, Sang-Weon (2003). Anomie, Institutions, and Crime: The Role of Social Institutions in the Relationship Between Socioeconomic Change and Crime in Russia, (Unpublished PhD Thesis), University of Oklahoma, Oklahoma.

Mills, C. (2016). *Sosyolojik Tahayyül*, çev. Ömer Küçük, Hil Yayınları, İstanbul.

Nunziata, L. (2015). “Immigration and crime: evidence from victimization data”, *Journal of Population Economics*, 28. <https://www.jstor.org/stable/44280377>

Odabaşı, S. (2021). “The Economics of Crime and Immigration: A Panel Data Analysis”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), syf. 387-399.

Polat S. Alpman & Yarcı, S. (2018). “Suç, Göç ve Kimlik: Suç Teorilerinde Göç Olgusu”, *Turkish Studies*, 13 (18).

Shaw, Clifford R. & Mckay, Henry D. (1942). *Juvenile Delinquency And Urban Areas: A Study of Rates of Delinquents in Relation to Differential Characteristics of Local Communities in American Cities Behaviour research fund monographs*, University Of Chicago Press. Chicago.

Atf İçin: Demir, G. (2026). SSCB'nin Dağılması Sonrası Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin Karışıkları Suçlar ve Basına Yansıması (1992-2001), *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 10 (1), 99-129.